

107 Tage mit der SH7

Chanan Benhar

107 ימים בעליה ב' 7

יומן חוויות וארועים ממסע המעפילים
הגדול והאחרון מן הרייד (הממלכה) הנאצי

חנן פליגנר
ח'ס"ה גסס"ג

חנן בן-הר :

כתב

חיפה, 1980

חנן בן-הר : תרגום מנרמנית

אוגוסט 2001

: איל פלד

הקלדה

מאוחר אחה"צ מתקרבת ה"אטלנטיק" לתוך המפרץ של חיפה. ספינות גרר מביאות עצים לבנייה ל"פטריה". האנגלים מתוכננים להעביר את הפליטים מה"אטלנטיק" ל"פטריה". אנו פסיבים לחלוטין. אנחנו לא עוזרים להם. מחר בבוקר כבר רוצים להתחיל בהעברת נוסעי ה"אטלנטיק" אלינו. אז יהיה צפוף עוד יותר, אנו נהיה 4000 פליטים על ה"פטריה"!!!

25 בנובמבר 1940,

היום ה-107 שלנו במסע עלייה ב' מספר 7.

כל הנהלות הטרנספורט הורו להפגנת מחאה על הסיפון הראשי בשעה 9 בבוקר. הפעם כולם צריכים להיות על הסיפון. הפעם לא יהיו משתמטים. דווקא היום יש לי חוס ואני לא יכול להשתתף בהפגנה. הבונקר שלנו כמעט ריק ורק אני שוכב על דרגש. מספר דקות לפני השעה 9:00 נכנסים לבונקר האווה יחד עם מוריץ מקבוצת הפאדרבורנרים. האווה רואה אותי שוכב:

"מה? אתה עוד לא למעלה על הסיפון?"

אני עונה לו, שיש לי חוס, אבל זה לא עוזר. פקודה זו פקודה! כן חוס, לא חוס, עלי לעלות לסיפון. במהירות אני מחליף בגדים. מוריץ ששוב פעם פותח את מערכת האיורור לבונקר הפחמים, משמיץ אותי:

"אתה מאד מפונק! למי יש דווקא היום חוס?"

אני עולה מהר לחברי שעל הסיפון. אדי אומר לי שבזמן שהייני ירים את ידו, בשעה 9:00, יקפצו כמה שיותר חברים מהסיפון למים בקול רם והידד. הפעם יקפצו יותר מ-50 חברים וחברות והאחרים יפריעו לחיילים האנגליים כדי שלא ימנעו את קפיצתם של החברים מהאונניה. למרות שיש לי חוס – זו יכולה להיות חוויה עבורי! אני אומר לעצמי ושואל: "האם גם אני עם חוס חייב לקפוץ?" אינני יודע. בכל אופן השארתי את שלושת הדולרים שיכולתי לקחת מהרייך למטה, בבונקר, לא רציתי שהם יירטבו. כולנו עומדים על הסיפון ושרים!

בדיוק בשעה 9:00 הייני מרים את ידו וכולנו צועקים: "קדימה!" כבר מתרוממים עשרים חברים וחברות בקריאות הללו ובהידד על המעקה של האונניה וקופצים 10 מטר מטה לתוך המים, ושוב מתרוממת הקבוצה הבאה על המעקה, - - - - ברגע זה נשמעה התפוצצות נוראה תחתינו. דרך כל האונניה מרגישים זעזוע חזק ואט-אט ה"פטריה" נוטה לצידה השמאלי. יותר ויותר חברים קופצים ממעקה האונניה למי הנמל. חייל אנגלי שעומד על ידי רוצה למנוע את קפיצתם של החברים, עם הרובה שלו. אני צועק אליו בכל המהומה:

“ THROW YOUR RIFLE AWAY... WE ARE SINKING!
THERE IS A HOLE IN THE SHIP! “

(תזרוק את הרובה שלך... אנו טובעים!
יש חור באונייה)

כאשר הוא שומע אותי, הוא זורק בבהלה את הרובה שלו למים וגם הוא בעצמו קופץ מהמעקה לתוך המים. אנו, שהיינו עוד על הסיפון, שמרנו על השקט, אבל מלמטה נשמעו צרחות של נשים וילדים, שחשבו שהאונייה נפגעה ע"י התקפת אויר. כאשר ה"פטריה" שקעה ב-10 מעלות לצד השמאלי רצתי לדלתות-הכנף הגדולות שהובילו מטה אל התאים ולבונקרים. אני חיפשתי את מרגוט ורות. בדיוק ברגע שרציתי לעבור דרך הדלת, בא מהצד השני הא-ווה. שאלתי אותו היכן נמצאות מרגוט ורות. הא-ווה אמר לי שהוא ראה אותן בצד הימני על הסיפון העליון, והוסיף שהוא בעצמו רוצה לבדוק בבונקרים אם נשאר עוד מישהו למטה. אלו היו המילים האחרונות שלו לפני שהוא נעלם דרך דלתות הכנף הגדולות לנצח.

שעון היד שלי מראה 5 דקות לאחר 9:00. האונייה נוטה לצד בזווית גדולה כך שאי אפשר היה לרוץ זקוף. אני רצתי מהסיפון ולקראתי באו חברים שרצו לקחת את מזודותיהם מהבונקרים, הם רצו למטה לבונקר ולא עלו יותר.

שוב הייתי על הסיפון, קורות וקרשים גדולים גלשו למטה למים. ה"פטריה" נטתה עוד יותר לצידה השמאלי. זכוכיות וחרסינות נשברו. מתחתי כנראה היה המטבח.

עדיין קפצו חברים וחברות מהסיפון למים. מלמטה מהאונייה גדלו הצרחות. אני פחדתי מהתפוצצות של דודי הקיטור ולכן החלטתי לקפוץ כשהמעקה היה רק 2 מ' מעל פני המים.

במים שחו הרבה פליטים ורבים טבעו נגד עיני. מכל הספינות שהיו בנמל נשמעו הצופרים, סירות הצלה באו לקראתנו בכדי להציל את מי שנשאר בחיים.

בנו הקטן של הייני, שהיה שחיין טוב, נפגע ע"י מדחף של גוררת וטבע. סירות ההצלה הצילו קודם את אלו שלא ידעו לשחות. אני כמעט הגעתי לרציף הנמל כשהוציאו אותי אנשי סירת משטרה. אבל הם שטו לכיוון ה"פטריה" שטבעה, בכדי להציל עוד פליטים. זאת היתה תמונת תדהמה עבורי. מי הנמל היו מלאים פליטים שנטרפו, קריאות לעזרה נשמעו מכל צדדי ה"פטריה", על החלק הימני של האונייה נראו פליטים שעלו למעלה על החלק של ה"פטריה" שנראה עוד מעל פני המים, כדי לחלץ את עצמם. כשהסירה שניצלתי ממנה, הייתה מלאה, הם שטו לרציף והכניסו אותנו לתוך מחסנים גדולים. שם אנו התפשטנו בכדי לייבש את בגדינו. במצב זה לא היו רגשי בושח לאף אחד. הנשים היו בצד אחד ואנו הבחורים בצד השני של המחסן.

השעה הייתה 10:00 בבוקר. מכל הצדדים הביאו ניצולים לתוך המחסן שהכינו במהירות. אני חיפשתי את מרגוט ורות. אבל אף אחד לא ראה אותן. בינתיים היתה השעה 11:00. מהישוב מחיפה באו נשים שהביאו לנו בגדים יבשים שאספו אותם בדחיפות. הן הביאו קומקומי תה וחילקו לנו תה עם חלב וסוכר וגם עוגיות.

פתאום אני רואה את פאול איזאי על יד שער הכניסה למחסן. הוא בא יבש לגמרי ועשה רושם כאילו שהוא לא שייך לנו. הוא קורא לי:

"האנס, בוא איתי! אני מכיר מישהו שיכול להוציא אותנו מהנמל."

אבל אני לא רציתי. רציתי לחכות למרגוט ולרות. פאול נמלט מפינת המחסן והיה חופשי.

עכשיו השעה 12:00. דרך השער הגדול של המחסן באה מרגוט – יבשה לגמרי. היא לא קפצה למים, מפני שהיא לא ידעה לשחות. היא פשוט עלתה לצד הימני של האונייה אט-אט כאשר ה"פטריה" טבעה ונסכבה לצד השמאלי. מזלה של מרגוט ושל הרבה פליטים היה, שעומק הנמל היה פחות מאשר רוחבה של ה"פטריה"! לכן ניצלו הרבה שלא ידעו לשחות. רות שהייתה שחיינית טובה, בקשה ממרגוט מספר פעמים לקפוץ איתה יחד למים. אבל מרגוט סירבה בעקשנות. לבסוף רות קפצה למים. מרגוט עוד ראתה שבאותו רגע נפל קרש גדול על הראש של רות ורות טבעה!

מרגוט סיפרה לי עוד שמאות נוסעים ניצלו ונמצאו על שובר הגלים. היא ראתה איך עובדי נמל פתחו עם מכשירי חיתוך קירות תאים כדי להוציא עוד אנשים שלא יכלו לצאת דרך דלתות התאים (הדלתות היו כבר בתוך מי הנמל), ודרך האשנבים הקטנים הם לא יכלו לצאת. צבא ומשטרה סגרו את כל השערים בנמל והשתמשו בכל אזור הנמל כדי למנוע בריחת המעפילים מתחום הנמל. אמבולנסים הביאו פצועים לבתי חולים. הרבה סבלו מהלם. בנמל היה תוהו ובוהו. כל הזמן הביאו ניצולים אל המחסנים הגדולים שהתמלאו. בין הניצולים היו גם הנוסעים הראשונים שהאנגלים העבירו מה"אטלנטיק" ל"פטריה", לפני השעה 9:00. אנחנו ניצלנו מטביעת האונייה. כל החפצים שלנו טבעו יחד עם ה"פטריה". יכולנו רק להציל את מה שלקחנו על גופינו. בכיס המכנסיים שלי היה יומני הקטן, כמעט יבש. רק המעטפה התרטבה מעט וכמה עמודים התלכלכו על ידי מי המלח. זיכרונות ל-107 ימים של עלייתנו נשארו לי.

רק בערב באו אוטובוסים והביאו אותנו למחנה עתלית. שם נתנו לנו שמיכות ואוכל חם. השומרים והמשטרה כיוונו אותנו לצריפים וכל אחד קיבל את המיטה שלו.

לאחר מספר ימים אנו מקבלים את הידיעה כדלקמן:

ממשלת הוד מלכותו נותנת לנו חנינה -
מותר לנו להישאר בארץ!

נשארנו בארץ במחנה הסגר עתלית.

א פ י ל ו ג - א ח ר י ת ד ב ר .

לאחר שנודע לנאצים שבנמל חיפה נהרגו יותר מאשר 250 פליטים, הופיע בעיתון הנאצים ברייך הגרמני "פולקישר באובאכטר" מאמר: "גם האנגלים לא רוצים את היהודים ויורים עם מכוונות ירייה בנמל חיפה על היהודים!" אז ארגון היהודים ברייך הפסיק על סמך זה את ההסעה הבלתי חוקית לפלשתינה.

היום אחרי 40 שנה, אני מעתיק את יומני בצירוף מה שלא יכולתי לכתוב בזמן האנגלים. היום אנו הניצולים מאסון ה"פטריה", תושבי ישראל בארץ חופשייה! אנו עזרנו בבניית הארץ. זמנים קשים מאחורינו. אבל ילדינו ונכדינו גדלים בחופשיות, אותו החופש אליו אנו התגעגענו.

תוספת והערות:

1. טביעת ה"פטריה" לצידה השמאלי נמשכה מספר דקות. בתוך האונייה וגם על הסיפון הייתה פאניקה גדולה. הרבה חשבו שמתקיימת התקפת אוויר ורצו למטה כדי להימלט למקום מבטחים. הרבה טבעו מפני שלא שמרו על ההוראה: "כולם, להיות בשעה 9 על הסיפון". הרבה לא יכלו לעזוב את תאיהם. מעל 250 חברות וחברים, וותיקים ונוער מצאו את מותם במספר דקות. כך הופרדו משפחות והתרחשו טרגדיות.
 2. הגורל של מעפילי ה"אטלנטיק" ושל ה"פטריה": ב-25 בנובמבר הועברו כל ניצולי אסון ה"פטריה" למחנה בעתלית. ב-5 בדצמבר 1940, העבירו את פליטי ה"אטלנטיק" למחנה עתלית וסגרו אותם בחלק מיוחד של המחנה. מספר ימים לפני כן סידרו האנגלים גדר תיל דוקרני ומיוחדת סביב חלק זה. אנו לא יכולנו לעבור אליהם. האנגלים העמידו בפנים ובחוץ צבא עם מכוונות ירייה שכוונו לעבר הצריפים שלנו. בערב היה אסור לנו לצאת מהצריפים, אפילו לא לשירותים! ב-6 בדצמבר הביאו האנגלים אלינו לעתלית את החברים שקפצו עד ה-25 בנובמבר מה"פטריה" לתוך המים. קודם הם הוחזקו בבתי סוהר בעכו ובחיפה.
- - - בלילה שבין ה-8 ל-9 בדצמבר 1940, אנו שומעים צעקות חריפות ומכות מהצריפים של פליטי ה"אטלנטיק". נוסעי ה"אטלנטיק" הוצאו בכוח ברוטלי מהצריפים שלהם, והועברו לאוניית הובלה בנמל חיפה כדי לגרש אותם לאי מאוריטיוס. את צריפנו, האנגלים עוד קודם סגרו בבריאח וצבא שמר שלא יכולנו לעזור לחברינו המסכנים. זה היה אחד מהמעשים הברוטלים ביותר של האנגלים. לא נשכח את המעשים לעולם!

ב-27 בדצמבר 1940, זיהו את טבעת האירוסים של רות. עתה זה וודאי שרות עוד לא חיה עוד. היא היתה היחידה שקבוצתנו איבדה. היא תמיד היתה עליזה ורצתה ללכת יחד איתי ועם מרגוט לקיבוץ.

ריבונו של עולם! מדוע דווקא רות?

החל מ-14 ביולי 1941, מתחילה ההנהלה האנגלית לשחרר את הנשים ואת הילדים הראשונים מהמחנה בעתלית. יום יום משחררים קבוצות, בין 10 ל-40 חברים. הם נלקחו מהסוכנות באוטובוסים אל המקומות שהכינו להם. עד סוף 1941 שוחררו כל המעפילים ממחנה עתלית.

3. ב-25 בנובמבר 1980 הייתה בחיפה עצרת זיכרון גדולה לכבוד יום השנה ה-40 לטביעת ה"פטריה". מאות ניצולים יחד עם בני משפחתם נפגשו לפני קברות הנוסעים שניספו. נזכרנו איך לא היה להם מזל להיכנס לארץ אבותינו בעודם בחיים. לאחר המפגש בבית הקברות, כולנו נפגשנו בבית "פני קפלן" שבקרית שפרינצק, חיפה. בין היתר דיבר חבר ה"הגנה" שהברית את הפצצה ל"פטריה": מוניה היה חבר ה"הגנה" בחיפה. כאשר נציגי הישוב, לאחר מספר בקשות אל ממשלת הוד מלכותו, הבינו שבעוד מספר ימים יגורשו הפליטים הנמצאים על ה"פטריה" למושבה בריטית כלשהי, הם הטילו על ה"הגנה" בחיפה את המשימה להשעות את יציאת האונייה בכל האמצעים. רצו להרוויח זמן למשא ומתן נוסף. מוניה ממשיך ומסביר שרצו להתקין מוקש בתוך חבית קטנה ולהעביר את המוקש בשחייה לצד הפטריה. המוקש היה אמור להתפוצץ בתחילת נסיעתה של הפטריה, וליצור חור קטן באונייה. על תוכנית זו ויתרו כי לא היה מספיק ציוד עבור שחיין שהיה צריך להגיע בצלילה אל הפטריה. הסיכון שהאנגלים יתפסו אותו היה גדול מדי. גם התוכנית השנייה לשים פגז במדחף האונייה, שהיה מתפוצץ בסיבוב הראשון, לא התקבל. לאחר דיונים מסיביים במפקדה הראשית של ה"הגנה" הוחלט שמוניה יבריח קופסה קטנה עם חומר נפץ אל האונייה ויתקשר לחברי ה"הגנה" על הפטריה (אנו נהפכנו מקבוצת הסדרנים לחברי ה"הגנה"). לשם כך צורף מוניה לקבוצת תיקונים שתפקידה היה לתקן את תנור האפייה. מוניה תיאר איך הוא הכניס ב-21 בנובמבר 1940 פצצה קטנה לתוך תיק האוכל שלו. הביקורת בכניסה לנמל לא בדקה את תיק האוכל. לא שוטר ערבי וגם לא שוטר אנגלי בדקו את התיק! הם לא חשבו לחפש אצלו בתיק האוכל! על קופסת חומר הנפץ מוניה מרח ביצה מטוגנת ועל זה שם את הלחם שלו וגם את בקבוק השתייה עם הקפה. כך הוא נכנס לתוך הנמל. הבעיה השנייה עבורו היתה להעביר את "המוקש הקטן" לאונייה. מוניה ממשיך בהסברים: בנמל הוא הכניס את כל התיק שלו לתוך שק שהיה מלא בחול. יחד

עם יתר החומרים לתיקון התנור: אבנים, מלט וחול הרימו את המוקש על סיפון האונייה. עם חומרי הבנייה הם עברו דרך ביקורת של הבולשת האנגלית (C.I.D). האנגלים בעזרת חרט מברזל סקרו את כל שקי החול. למזלנו הם לא פגעו במוקש אחרת כולם היו עפים באוויר ולאזניה לא היה נגרם נזק. תחת עיני האנגלים מוניה הצליח להעביר את התיק עם המוקש הקטן לאונייה, אל תנור האפייה. משם לא הייתה שום בעיה להעביר את התיק לידנו באונייה. התוכנית היתה לפוצץ את המוקש באותו היום - אבל הנפץ לא פעל בסדר. האווה הודיע על כך מיד למוניה שעוד עבד על יד תנור המאפייה. בערב מוניה הודיע על כך למפקדיו ולאחר דיונים עם מהנדסי ה"הגנה" סודר תחל חדש עבור המוקש. למחרת היום שוב הבריח מוניה בעזרת חומרי בניין את הנפץ החדש אל האונייה. באותה הצורה, בדיוק כפי שהיה יום קודם. ב-25 בנובמבר 1940, בשעה 9:00 ניצת המוקש שמוריץ התקין תחת הבונקר בו ישנתי על הקיר השמאלי של ה"פטריה". לפי החישובים של מומחה ה"הגנה", היה צריך להיות חור קטן לאחר הפיצוץ בפטריה, כך שהיא לא תוכל להפליג עוד. היה צורך לתקן קודם את הנזק כך שלנציגויות של הישוב יהיה עוד זמן לנהל משא ומתן עם האנגלים. לאחר שהתפוצצות המוקש גרמה למוות ליותר מ-250 פליטים, ומאחר ולהתפוצצות של קופסת חומר הנפץ, שמוריץ התקין בבונקר הפחמים, הייתה השפעה בלתי צפויה, מינתה מפקדת ה"הגנה" בחיפה ועדת חקירה. ועדת החקירה הגיעה למסקנה כדלקמן: ה"פטריה" נראתה מוחזקת היטב, אך הדפנות תחת המים היו חלודות לגמרי. אחזקתה של האונייה הייתה מוזנחת על ידי בעלי האונייה וראויה לגנאי. ע"י לחץ ההתפוצצות התנתק לוח קיר שלם מהמסמרים, כך שנפער חור בגודל 6 מ"ר נפתח בבונקר הפחמים. מים בכמויות גדולות חדרו מיד דרך חור זה לבונקר האונייה. האנגלים היו לא אחראים בכך שבנו מקומות לינה לפליטים בבונקרים ובמעברים, ותוך כדי כך חסמו דרכים ודלתות כך שלא היה אפשרי לסגור את הבונקר הנפגע. כתוצאה מכך נטתה ה"פטריה" תוך מספר דקות לצידה השמאלי וטבעה. המזל באסון היה שרוחב ה"פטריה" היה גדול יותר מאשר עומק המים בנמל. כך ניצלו מאות פליטים שלא ידעו לשחות בצד הימני של ה"פטריה", שבלט מעל פני המים החוצה.

4. הספד מיוחד מגיע לקצין ימי אנגלי בלתי ידוע, שפילס דרך לחדרי הדודים ופתח את השסתומים של לחץ הקיטור כדי למנוע התפוצצות של דודי הקיטור.

במעשה גבורתו שילם הקצין בחייו.